

Biblioteka
Prozna putovanja

Naslov originala
Breda Podbrežnik Vukmir, Klarisa Jovanović
Kako so rože prišle na svet: pravlјice o rožah z vsega sveta

Copyright

© Breda Podbrežnik Vukmir, Klarisa Jovanović, 2022
First published by Založba Malinc, 2022.

© 2024, za srpski jezik Odiseja

JAK

JAVNA
AGENCIJA ZA
KNJIGO RS

Objavlјivanje ove knjige pomogla je Javna
agencija za knjigu Republike Slovenije

Breda Podbrežnik Vukmir
Klarisa Jovanović

KAKO JE CVEĆE
STIGLO NA SVET

Priče o cveću iz celog sveta

Sa slovenačkog prevela
Dragana Bojanić Tijardović

Odiseja
Beograd, 2024

Sadržaj

Uvodna reč autorki	7

KAKO JE CVEĆE STIGLO NA SVET

Kako je cveće stiglo na svet	12
Legenda o cveću	14

CVETNE BAŠTE

Cvetna bašta kralja Lavrina	18
Gredica s lalama	23
Slavuj i ruža	25
Hrizanteme	27
Kralj, kraljica i pčela	30

ČUDESNO CVEĆE

Triglavska ruža	34
Cvetak belog čovečuljka	37
Cvet paprati	39
Čarobna ljubičica	46

PREOBRAŽAJ

Sveti Leonard i zmaj	50
Tri karanfila	52
Šafran	58
Cvet leptir lavande	60

Kraljica cveća	66
Lokvanj	73
Lotosov cvet	75
Narcis	84
Legenda o crvenoj muškatli	87
Legenda o kadifici	89

OD SADA PA NADALJE CVEĆE UKRAŠAVA SVET

Visibaba	92
Runolist	95
Ljutić	96
Zašto ruže imaju trnje	99
Kako je nezaboravak dobio ime	101
Maslačak	104
Crveni ljiljan	106
Herakle i Kerber	108
Lan	110

IZVOR I NAPOMENE

Stvarni sadržaj	119
Sadržaj po mesecima i godišnjem dobu	121
Tematski sadržaj	122
O prevoditeljki	125

Uvodna reč autorki

Cveće nas prati od početka do kraja života, s njim slavimo, radujemo se i tugujemo. Od cveća pravimo bukete za venčanja i vence za sahrane. Cvećem ukrašavamo sto, oltar, podijum, ulaz u kuću, pročelje, prozorske daske i konferencijske sale. Buketom cveća zahvaljujemo ljudima i častimo ih. Cveće ulepšava svet svojim bojama i mirisom. Cveće je važan deo ekološkog sistema.

Simbolika cveća oblikuje tajni govor koji nije svima razumljiv, ali ga sigurno razumeju vile. Pored njih, jezik cveća je razumljiv svima koji vole ono što je lepo. Koliko boja, oblika, tajni i bajki krije cveće koje raste na livadama, pod drvećem, u senci ili na suncu, na padinama planina ili andeoskim gredicama!

Sve je to uzeto u obzir tokom pripremanja zbirke *Kako je cveće stiglo na svet: priče o cveću iz celog sveta*, u koju su uključene bajke, pripovetke i legende. Pri izboru tekstova koji sam uradila sama, rukovodila sam se željom da pronađem što je moguće više gradiva iz bajki o što više vrsta cveća a istovremeno sam želela da izborom povežem različite kontinente i kulture i ukažem na razlike i sličnosti među njima. Iako je u izbor uključen ceo svet, njegov centar je, u stvari, u slovenačkom prostoru: ne samo zbog nas autorki koje smo napravile izbor i priredile tekst, već i zbog toga što tek međunarodni okvir može da progovori o bogatstvu gradiva

čiji su deo i slovenačke bajke. I zato što se, kako svedoče indeksi koje su napravili različiti istraživači, njihovi motivi stalno menjaju, dopunjuju i prevazilaze jezičke i državne granice.

U saradnji sa urednicom dr Barbarom Pregelj iz izdavačke kuće *Malinc* odlučile smo da izabrane i prevedene tekstove stilski ujednačimo i literarizujemo. Gradivo smo izabrale i prevele prema starijim izvorima koji su navedeni na kraju knjige. Jezik tih tekstova često je bio arhaičan i pun nedoslednosti karakterističnih za govorni jezik, zato su prva prilagođavanja i osavremenjivanja nastala još u toku njihovog prevođenja. Bajke, pripovetke i legende uključene u ovu zbirku u izvorniku su se i stilski veoma razlikovale – bilo je šturih zapisa i dužih, romantičnih književnih tekstova. Zato je prikupljeno gradivo iziskivalo pažljivo priređivanje i usklađivanje koje je izvrsno obavila Klarisa Jovanović.

Poštujući izvornike, a pre svega u duhu našeg vremena, sve tekstove smo priredile za mlađe čitaoce kojima želimo da pružimo ruku pri ulasku u svet prirode i lepote.

Na kraju knjige *Kako je cveće stiglo na svet* nalazi se i sadržaj koji pomaže u pronalaženju bajki, pripovetki i legendi, ili mitova o određenom cveću a dodato i je razvrstavanje gradiva prema godišnjem dobu i temama vezanim za zaštitu životne sredine. Na osnovu navedenog sadržaja mogu se držati časovi čitanja bajki u vrtićima i školama kada su za različite nastavne sadržaje ili prilike često potrebni dodatni tekstovi. Mi kao autorke verujemo da će ovaj izbor naići na interesovanje čitalaca koji će se, kao i mi, prepustiti tajanstvenim porukama cveća uz čiju smo pomoć stvorile ovu knjigu.

Breda Podbrežnik Vukmir

Narodna pripovetka je začinjena taman koliko treba i nisu joj potrebni dodatni začini. Takva kakva je odgovara ukusu sredine iz koje dolazi. Ako joj se nešto doda ili oduzme, oduzima joj se deo posebnosti. Čemu onda priređivanje?

Narodne pripovetke žive svoj autentični život samo u živoj reči. Kad usmeno predanje zapišemo, nehotice mu oduzimamo veliki deo prisnosti. Narodni pripovedač očarava nas svojim glasom i njegovim mnogobrojnim nijansama, mimikom, kretnjama koje diktira dramaturgija priče. Napisana reč nema tu mogućnost, zato čitaoca privlači drugim pomoćnim sredstvima: odsutnost pripovedača može da zameni književnim elementima koji dokumentarno gradivo približavaju književnom tekstu. Uplitanje u izvorni zapis može da mu naštetiti ili koristi; granica između ta dva veoma je tanka. Dobar priređivač svakako poštuje dikciju izvorne pripovetke i u nju se meša krajnje obzirno i pažljivo, pogotovo kada treba popuniti neku prazninu kojih u živom pripovedanju ima u izobilju. Pisana reč je manje opuštena od usmenog pripovedanja – greška koja u njemu može biti šarmantna, u pisanoj pripovesti smeta. Toga su bili veoma svesni i brojni zapisivači narodnih pripovetki iz devetnaestog i prvih decenija dvadesetog veka koji nisu imali na raspolaganju današnju tehnologiju i zato se nisu opterećivali vernošću izvorniku, ali su svoje zabeleške pre objavljivanja uređivali i često ih menjali. Autorski pečat tadašnjih zapisivača – među kojima su i ugledna spisateljska imena – tu je veoma očigledan. To nisam mogla da izbegnem ni u ovoj knjizi. Oslanjala sam se na sopstvena estetska merila koja su po pravilu veoma subjektivna.

Klarisa Jovanović

A decorative wreath composed of various flowers and greenery. The flowers include purple, blue, and pink blossoms, along with small white flowers and red hearts. The greenery consists of leaves and scrolling vines. The wreath is arranged in a circular shape, framing the central text.

KAKO JE
CVEĆE
STIGLO
NA SVET

KAKO JE CVEĆE STIGLO NA SVET

Bog koji je stvorio sve što nas okružuje, stvorio je i cveće. Svakom cvetu dao je ime i pitao ga gde želi da živi: na planini, u dolini, u šumi, na livadi, u suvoj ili u močvarnoj zemlji. Većina cveća odabrala je livadu, na koju su se ubrzo preselile i pčele i ptice. Nijedan cvet nije želeo da živi u šumi. Cveće voli sunce a u šumi se samo tu i tamo probije poneki sunčev zrak.

Šuma se rastužila: „Kad bi samo malo cveća došlo i meni“, žalila se. „Sa cvećem bi došle i pčele i ptice.“

Na obližnjoj livadi upravo je tada cvetao đurđevak. Bilo mu je žao šume. Požurio je da izvuče svoj mali koren iz zemlje i preselio se u šumu. Presrećno drveće je rasprostrlo

svoje grane iznad njega. Šuma i danas pruža utočište đurđevku.

Kad je cveće počelo da cveta, Stvoritelj je pomislio da će o njemu morati neko da brine. Pozvao je anđele i zamolio ih da odaberu cveće koje će negovati. Jagorčevinu, belu radu, đurđevak, karanfil, ružu, narcis... Kako je divno mirisala nebeska bašta! Bila je prepuna cveća! Anđeli su očas posla podelili cveće. Samo je jedan, tih i stidljiv, strpljivo čekao da stigne na red, i ostao praznih ruku. Stvoritelj, kome ništa ne može da promakne, tešio ga je: „Ne brini, i ti ćeš dobiti svoje cveće, skromno i strpljivo, kao što je i tvoje srce.“ U tom trenutku su u gredici tog anđela nikle tihe i stidljive ljubičice.

Kad su ljudi prognani iz raja mogli su sa sobom da ponesu seme sveg cveća, ali ne i seme ljubičice. Anđeo koji ih je negovao, sažalio se na njih. Zamolio je Stvoritelja da ljudima dozvoli da ponesu i seme ljubičice, i Stvoritelj je, ganut, to i dozvolio. Od tada ljubičice krase naše bašte.

Nemačka legenda

LEGENDA O CVEĆU

Bajame je sišao s neba i stvorio Zemlju, planine, doline i reke. Zatim je stvorio biljke, životinje i ljude. Zadovoljan svojim delom, povukao se na svetu planinu Oobi.

Kad je napustio Zemlju, cveće je svenulo, a Zemlja se pretvorila u pusto i dosadno mesto. Pošto više nije bilo cveća, nestale su i pčele. Bez pčela nije bilo ni meda. Majke koje su do tada skupljale med za svoju decu, očajno su kršile ruke. Sve su pčele pronašle utočište na tri sveta drveta i tamo pravile med, ali ljudi, uprkos gladi, nisu dirali sveto drveće.

Pored tri sveta drveta, od suše se spasio samo eukaliptus. Bajame ga je zalio mañnom, slatkim gustim sokom koji se cedio s grana i curio niz stablo. Njime su odrasli i deca utoljavali glad.

Ljudima je uprkos tome nedostajalo cveće. Odlučili su da zamole Bajamea da ponovo prekrije Zemlju cvećem. Ali ne svi i bez reda, nego samo mudraci koje Stvoritelj sigurno neće odbiti.

Odabrani krenuše na put. Putovahu dugo. Pred sam cilj, u podnožju planine Oobi ponestalo im je snage. Puna četiri dana penjali su se uz njene strmine i do vrha stigli gladni i žedni. Kako su se samo obradovali izvoru sveže vode! I, gle, samo što popiše nekoliko gutljaja umor nestade! Tada

začuše Bajameov glas. Pozvao ih je u baštu u kojoj je cveće cvetalo preko cele godine. Mudraci ne mogahu da ga se nagledaju. „Uberite cveća koliko može da vam stane u naručje“, reče Bajame, „i odnesite ga na Zemlju“.

Tako se i desilo. Mudraci se kući vratiše s velikim naramcima cveća. Rastresoše ga po krošnjama drveća, livadama i gorskim grebenima. Tamo gde je cveće palo, pustilo je korenje i tu zauvek ostalo. Kiša ga je zalivala a sunce grejalo. Pčele su se vratile i ljudi su se opet sladili medom.

Aboridžinska legenda

CVETNE
BAŠTE

CVETNA BAŠTA KRALJA LAVRINA

U kristalnom dvorcu na visokoj planini živeo je Lavrin, kralj patuljaka. Njegovi patuljci tragali su za dragim kamenjem, dok je on najviše voleo svoju cvetnu baštu. Brižljivo ju je negovao i ljubomorno čuvao. Pretio je da će svakome ko ubere makar i jedan cvet odseći i ruke i noge. Ista kazna čekala je i onoga ko bi presekao svilenu nit kojom je Lavrin opasao svoju cvetnu baštu.

Lavrin je bio sitan, kao i svi patuljci, ali jak kao medved. Njegova snaga se krila u njegovom čarobnom pojasu. A imao je i čarobnu kapu. Čim bi je stavio na glavu, postajao je nevidljiv.

Dolina ispod planina pripadala je susednom kraljevstvu, čiji je kralj tražio mladoženju za svoju ćerku. Devojka se zvala Similda i bila je prava lepotica. Prinčevi i vitezovi iz cele zemlje pristizali su na viteške igre. Kralj je, naime, razglasio da će pobeđnik dobiti ruku njegove kćeri.

Lavrin je bio uvređen jer ga niko nije pozvao na taj turnir. Uprkos tome, odlučio je da učestvuje, naravno, nevidljiv. Stavio je čarobnu kapu na glavu i požurio među prosce.

Kad je u masi ugledao lepu Simildu, odmah se zaljubio. Odlučio je da je otme, ma koliko ga to koštalo.

Sedmog dana viteških igara takmičila su se dva viteza koja su pobedila sve ostale:

Henrik i Viljem. Henrikov štit krasio je ljiljan a Viljemov zmija. Dogovoreno je da ako nijedan od

vitezova ne odnese pobjedu do zalaska sunca, kralj odluči koji je od njih dvojice pobjednik.

Malo pre zalaska neko je uskliknuo: „Similda je nestala!

Neko je oteo Simildu!“

Iako niko nije video ni kralja Lavrina ni njegovog konja, svi su znali da je princezu oteo kralj patuljaka. Samo je on mogao da postane nevidljiv. Kralj se naljutio, kao i oba viteza koja su se nadala da će se oženiti princezom. „Sramota! Kako se samo usuđuje!“, ljutili su se. „Pronaći ćemo Simildu i spasti je iz Lavrinovih kandži“, reče Henrik. „Ne plašimo se njegovog čarobnog pojasa ni njegove vojske“, dodao je Viljem. U stvari, i jedan i drugi su znali da će zbog čarobnog

pojasa teško pobediti Lavrina. Kad stavi pojas, Lavrin kao od šale pobedi dvanaesticu junaka. Zato im je laknulo kad im se pridružio Rihard iz Berna koji je bio poznat po mudrosti i hrabrosti. Zajedno krenuše prema kraljevstvu patuljaka.

Dugo su išli uzbrdo i naposljetku stigoše do Lavrinove cvetne bašte. Koliko je samo priča kružilo o njoj! Na stotine raznih ruža opojnog mirisa cvetalo je u toj bašti. Kad ugledaše svilenu nit koja je okruživala baštu, stadoše kao prikovani.

„Pažljivo, momci!“, reče Rihard. „Ne smemo da pokidamo svilenu nit, ni da pogazimo ruže. Pozvaćemo Lavrina i zamoliti ga da pusti Simildu.“ Viljem sa zmijom na grbu nije hteo ni da čuje za to. „Momci, u boj!“, zasiktao je, pokidao svilenu nit i krenuo preko bašte, gazeći ruže koje su mu se našle na putu.

U tom trenutku pred podivljanim vitezom pojavio se Lavrin, jašući na malom konju. Na glavi je imao malu zlatnu krunu a u desnoj ruci mač od stakla. „Strašno! Pokidao si svilenu nit. Pripremi se. Odseći ću ti ruke i noge.“

„Ti, smrdljivi patuljče! Ti ćeš meni da pretiš? Nema te ni za šaku!“, podsmešljivo mu se obratio drski Viljem. Ali, Lavrin je na sebi imao čarobni pojas i bio je jak koliko i dvanaesticu junaka. Zgrabio je Viljema i savladao ga kao od šale. Kad je hteo da mu odseče šaku, na njega se okomio Rihard koji je bio pametniji i jači od Viljema. Međutim, sa patuljkom koji je imao snage za dvanaesticu junaka nije bilo šale. Lavrin je uskoro otkrio da neće moći tek tako da savlada neprijatelja. Stavio je čarobnu kapu na

glavu i postao nevidljiv. Rihard je počeo da udara naslepo, a Lavrin ga je pogađao svakim udarcem. Rihard je znao da će pobediti samo ako Lavrinu skine čarobni pojas, ali kako da to uradi kad ga ne vidi? Tada je primetio da se ruže na nekim mestima pomeraju. Naravno! Pomeraju se tamo gde skače i prolazi Lavrin. Rihard je pružio ruku u tom pravcu, zgrabio Lavrina za pojas i presekao ga. Kralj patuljaka izgubio je moć i Rihard ga je u sekundi pobedio. Kad su patuljci to videli, počеше da viču na sav glas. Ali spasena princeza Similda reče: „Nemojte se svađati sa kraljem Lavrinom. On je lepo postupao prema meni.“

Rihard se predao. Pružio je ruku Lavrinu i Lavrin ju je prihvatio. Zadovoljan što je tako dobro prošao, pokazao je vitezovima unutrašnjost planine. U njoj su bile odaje prepune sjajnog dragog kamenja. U najvećoj odaji goste je čekala bogata trpeza. Posle gozbe su usledili pevanje i ples.

Oko ponoći, kad se vitezovima počeo spuštati san na oči, patuljci su ih napali, a oni su bili previše umorni da se brane. Patuljci ih okovaše lancima i odvukoše u zatvor. Lavrin, koji je svoje goste tako bezobzirno prevario, nije ni pomislio da je bes jači od čarobnog pojasa. Riharda je bes, zaista, ispunio dvostrukom snagom. Pokidao je lance a zatim oslobodio i prijatelje. Sva trojica baciše se na zle patuljke, pobediše ih i konačno uhapsiše i Lavrina koji više nije imao pojas i nije se usudio da se suprotstavi vitezovima. Ali je zato prokleo svoje ruže. „Vi ste me izdale“, prigovarao im je. „Da nije bilo bašte sa ružama, vitezovi me nikada ne bi pronašli. Zato budite proklete. Neka vas niko nikad više ne vidi, ni danju ni noću.“ Ali Lavrin nije

pomislio na zoru i suton. Otad začarana bašta s ružama samo u zoru i u suton pokazuje svoju raskoš, ako joj samo oblaci dopuste. Tada planinski vrhovi zasijaju u ružičastoj svetlosti, čuvajući tako uspomenu na kralja Lavrina i njegove ruže.

Similda se udala za Henrika, viteza koji je imao ljiljan na grbu. Naravno, Viljem koji je na grbu imao zmiju, pokunjio se. Rihard, najhrabriji od svih, vratio se u svoj rodni kraj, ponosan što je spasao druga i princezu.

Nemačka bajka